

Директорът на ЦОРХВ — проф. д-р Георги Георгиев д.в.м.н.

„Пазейки нашия пазар, пазим и целия Европейски съюз“

На гости сме на Центъра за оценка на риска по хранителната верига и с неговия директор — проф. д-р Георги Георгиев, разговаряме за ежедневните дейности и предизвикателствата, пред които се изправя малкият, но много сплотен експертен екип на институцията.

■ **Уважаеми проф. Георгиев, каква оценка на риска извърши днес Вашият екип и кои са основните**

трудности, пред които се изправяте?

Работим върху проблемите, които съпътстват злостранното ежедневие на българските фермери. През пролетния сезон се извършват агрикултурните дейности за опазване здравето на растенията, но и здравето на пчелите. В последно време въпросът с умрелите пчели (на места над 80% смъртност) стои и в нашия дневен ред. Ес-

тествено, че смъртта по пчелите е комплексен проблем. Причината не е нито само пестициди, нито само болести. За това трябва да се подходи много внимателно и конкретно при всяко събитие. Давам ви пример: умрели пчели в Добрич и съмнение за отравяне с пестициди. Изследвана е пробата и се доказват пестициди. Изследвани са и пробите от череша — установени са пестициди. След като данните са обработени от

експертите се установи много странен факт. Има пълно разминаване на пестицидите, намерени в черешите и тези, открити при умрелите пчели. Тези, които се съдържат в черешите, ги няма при пчелите, а тези, които се установяват при пчелите, не са токсични за тях. Въпросът е от какво умряха пчелите? От това, че са пръскани черешите ли? **Явно е, че не може да се каже, че пестицидите ще унищожат пчелите в страната. Ясно е, че всеки отделен случай трябва да се разглежда конкретно и да се подхожда творчески при оценката на риска и в случая оценката на въздействие на препаратите за растителна защита по отношение смъртността на пчелите.**

- **Тук е Вашата роля. На базата на тези изследвания, Вие правите анализ, изготвяте становище и давате препоръки.**

Точно така. Посочвам ви следващия риск, върху който работим по този начин. Куркумата в момента е много търсен продукт, тъй като се оказва като естествен противовъзпалителен агент.

Използва се като подправка в кулинарията, като лечебно средство при ставни и сърдечни болести, присъства и в хранителни добавки. Изведнъж се доказва, че в нея има наличие на олово. Защо има олово? Защото в Индия, която е главен производител на куркума се слага оловен хромат за оцветяване на продукта, за да добие приятно оранжев цвят. Ние препоръчахме на Българската агенция по безопасност на храните да изтегли продукта от България, инспекторите го направиха моментално. Установи се коя фирма го е внесла, знае се кои предприятия го използват в страната. Освен това се налага 6-месечен мониторинг, тъй като вносът ще продължи. Производството на куркума в

Бангладеш продължава и ние не можем да спрем това. Ние обаче следим риска за потребителя. Освен това той се обявява и в системата за бързо оповестяване в рамките на ЕС.

- **С тези становища от ЦОРХВ Вие съдействате на другите институции под шапката на Министерството на земеделието, храните и горите. В какво сътрудничество сте с тях?**

Ние непрекъснато работим с тях. Оценката на риска е процес, в който непрекъснато се извършва комуникация. Комуникация се извършва при събирането на данни, по време на анализа на оценка на риска, след извършването му, за да се проследи какъв е ефектът и какви са действията, които да доведат до намаляване на вредните въздействия от този риск върху консуматора в хранителната верига. За това сме в непрекъснат контакт и с МЗХГ

ЦОРХВ е камбаната, която оповестява възникващите рискове по хранителната верига

и с БАБХ. **ЦОРХВ извършва изпреварващи действия, т.е. оценката на риска изпреварва самите последствия на терена. Така си изпълняваме ролята на камбана. Даваме правилно изпреварваща информация на мениджърите, които управляват по-нататък риска.**

■ **Разбирам, че имате тясно сътрудничество с институциите, а как осъществявате връзка със специалистите на терена в т.ч. с ветеринарните лекари в практиката?**

Много важни са контактите ни с тях, особено по времето, когато се прилагаше ваксината срещу Заразен нодуларен дерматит при говедата. Както е известно тази ваксина има остатъчна вирулентност. Тя е жива ваксина. Появяват се и постваксинални реакции при инокулация на ваксината в индивидуални животни. Понеже това изисква фармакологична бдителност всички странични ефекти се нанасят в протоколи, които се обобщават на регионално ниво и отиват в Комисията по регистрация на лекарствени продукти. Заедно с нея направихме анализ на постваксиналните усложнения при приложението на ваксината.

Този анализ послужи за следващото ѝ прилагане, за да се знае как да се реагира при такива положения и как да бъдат избегнати. Това имаше отношение и към общото разбиране за проследяване на добрия ефект, който ваксината допринесе за спиране на епизоотията от За-

разен нодуларен дерматит, а и за по-нататъшното консолидиране на имунитета в стадото за цялата страна.

Необходимо е лекарите да подават всички сигнали, свързани с този тип отклонения в областните дирекции по безопасност на храните, чийто данни се обработват и се сумират в Централно управление на БАБХ. В контакт с нас обсъждаме данните за елиминиране или намаляване на рисковете по отношение на дадени заплахи.

■ **Вие сте своеобразен звънец за предупреждение. Можете ли да ни посочите определени насоки, където можем да очакваме опасност?**

Основната ни работа по отношение на рисковете в агрихранителната верига са свързани с климатичните промени. Виждате, че имаме периоди, в които специалистите по климатология казват, че времето не е необичайно, но се чувстват промените в климата, които са резултат от глобалното въздействие на човека върху природата. Не е нормално да има 10 дни подред с бури, с градушки и да вали там, където не е имало риск, за да се изграждат противоградни центрове. Оказва се, че промените в климата, макар и за 30 години, вече чувствително увеличават натиска върху хранителната верига. Освен върху агрикултурния сектор влияние се оказва и върху здравето на животните. То се влияе най-много от климата, който силно въздейства

на векторните инфекции. При човека много болести от заразен и незаразен характер се влияят също от времето. Затова темата: климат — здравеопазване — агрихранителна верига — природни ресурси — прехрана на населението, т. нар. *Food Security* е на дневен ред в световен мащаб по всички конгреси и научни форуми. Между учените това е основен въпрос на обсъждане и дискусии, защото касае всеки един член на нашето общество.

■ **ЦОРХВ е млада институция като второстепенен разпоредител под МЗХГ. Кажете ни с какъв потенциал от хора разполагате и човешкият ресурс проблем ли е при Вас? Имате ли приемственост между по-старите и по-младите кадри?**

През 2011 г. се създава ЦОР към БАБХ, а през 2016 г. се осъществи отделянето му като самостоятелна структура. Идеята е двустепенно управление, за да има възможност за оценяване на риска по-безпристрастно, по-задълбочено, научно и да дадем изпреварваща оценка на самия риск. **Това, че сме независима институция си пролича при кризата миналата година, т.нар. година на трите чуми — чумата при дребните преживни животни, африканската чума по свинете и чумата по птиците.**

Ние съчетаваме знанията, опита и компетенцията на по-старото поколение с младите хора, които обучаваме. **Радваме се на тях и се оп-**

итваме да ги подготвим да поемат щафетата с оглед България да има перспектива за развитие с компетентни и добри професионалисти, които да дават задълбочена оценка на европейско равнище по отношение на възникващите рискове.

- **И накрая в памет на проф. д-р Бойко Ликов двмн, първият директор на ЦОРХВ, да ми кажете какви идеи имаше той за развитие на Центъра? Сигурна съм, че Вие ще продължите неговите инициативи.**

Светла памет на колежата проф. Ликов, на чийто отговорен стол седя аз в момента. Усещам на плещите си тежестта и отговорността на този пост. Идеята на проф. Ликов беше Българският център за оценка на риска и Контактният център към Европейския орган по безопасност на храните да се впишат и да се вградят в единния орган за безопасност на храните на европейско равнище. Така ще може да се гарантира здравето и безопасността по цялата хранителна верига на целия европейски общ пазар, който е над 500 млн. консуматори.

Така пазейки нашия пазар, пазим и целия Европейски съюз.

- **Благодаря Ви проф. Георгиев за важния разговор и пожелавам Вашия звънец да се чува силно и навсякъде, за да сигнализирате навреме за рисковете, засягащи цялото ни общество.**

Аз Ви благодаря, че ми давате възможност да разкажа за това, на което сме способни и с цялата отговорност на професията ни да дадем на обществото необходимите гаранции.

За 2019 г. ръководството на ЦОРХВ е планирало да извърши задълбочен научен анализ на проблеми, свързани с рисковете по хранителната верига и предоставяне на тази информация на заинтересованите лица (производители, преработватели, търговци, консуматори, научни организации по чл. 3б, компетентните органи за управление на риска, министерства, парламент и комисии към парламента).

Прозрачност и ангажираност ще са двете страни на отвореност на ЦОРХВ към обществото и ще са основни аспекти на работата, залегнали в наръчника по качеството по ISO-9001 и в устройствения правилник за дейността на ЦОРХВ. С по-широка ангажираност ЦОРХВ ще работи при разработване на ефективни системи за събиране и анализиране на данни за мониторинг и оценки на рискове по хранителната верига и безопасността на храните. Това ще позволи да се събират достоверни данни за извършването на още по-задълбочени експертизи и оценки, включително и с използването на капацитета на учени от мрежата на научните институции по чл.3б, които да укрепят доверието на заинтересованите ползватели към продукцията на ЦОРХВ. Както беше подчертано в проучване на Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ), поръчано от Европейската комисия за бъдещето за безопасността на храните и храненето, новите рискове и опасности

при производството на храни ще продължат да се появяват в следващите години, увеличавайки необходимостта от данни, методологии, експертни познания и научни съвети по нови и сложни въпроси на безопасността на храните. За да отговори на тези големи предизвикателства, ЦОРХВ ще трябва да извършва оценка на риска и да разработи стандартни процедури за оценка на риска с използване на добрия опит и практики в международен мащаб в тясно сътрудничество с ЕОБХ и сродните институции по оценка на риска на Германия – BFR, Франция – ANSES, Австрия – AEGES и др. водещи страни. Демографските промени – застаряване на населението, увеличаването на миграционните потоци – и промените в нагласите на потребителите в поведението им към храненето ще доведат до допълнителна необходимост от експертни оценки. Нарастване на населението, изменение на климата и разхищаването на хранителни продукти представляват предизвикателства пред световната продоволствена сигурност и безопасността на храните. Нови технологии като биотехнологиите, клонирането на животни, а напоследък и на човешки ембриони, нанотехнологиите и сложността на оценките за влиянието им към хранителната верига повишава обществените очаквания за по-широки устойчиви нива на защита здравето на хората, животните, растенията и околната среда.